

Львівський форум
кримінальної юстиції

Спільнота учнів
професора В. О. Навроцького

ТЕОРІЯ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ
ЯК ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОЇ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ДОКТРИНИ

*тези доповідей та повідомлень
учасників науково-практичної конференції
з нагоди 60-ти річчя професора В. О. Навроцького*

16 січня 2016 р., м. Львів

Видавничий дім «АртЕк»
2016

УДК 343.2/(477)
ББК 67(4Укр)308
ТЗЗ

Упорядники:
к.ю.н. **Лащук Наталя Романівна**
к.ю.н., доцент **Созанський Тарас Іванович**

Теорія кримінально-правової кваліфікації як феномен
ТЗЗ української кримінально-правової доктрини: тези
доповідей та повідомлень учасників науково-практичної
конференції, 16 січня 2016 р., м. Львів. – К.: Видавничий
дім «АртЕк», 2016. – 236 с.

ISBN 978-617-7264-28-5

У збірнику вміщено тези доповідей та повідомлень, з якими виступлять учасники науково-практичної конференції «Теорія кримінально-правової кваліфікації як феномен української кримінально-правової доктрини», що відбудеться 16 січня 2016 р. у м. Львові з нагоди 60-ти річчя професора В. О. Навроцького.

У науково-практичній конференції беруть участь вчені, авторитетні фахівці та молоді науковці, які є учнями, друзями та колегами професора В. О. Навроцького. Ініціатива проведення цієї науково-практичної конференції належить спільноті учнів професора В. О. Навроцького та Львівському форуму кримінальної юстиції.

Видано в авторській редакції.

УДК 343.2/(477)
ББК 67(4Укр)308

© Спільнота учнів професора
В. О. Навроцького, 2016
© Львівський форум
кримінальної юстиції, 2016
© Видавничий дім «АртЕк», 2016

ISBN 978-617-7264-28-5

Письменський Євген Олександрович

(д.ю.н., доцент)

ПРО ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ МАЛОЗНАЧНИХ ДІЯНЬ

Однією з найскладніших у практиці вітчизняного правозастосування залишається проблема кримінально-правової кваліфікації малозначних діянь, коріння якої знаходиться як у площині розуміння суспільно-політичної суті таких діянь, так і не останньою чергою в недосконалості кримінального закону.

Спираючись на законодавче визначення малозначності (ч. 2 ст. 11 КК України), можна сформулювати такі його обов'язкові ознаки.

1. *Малозначне діяння формально повинно містити всі ознаки складу певного злочину, передбаченого КК України.* Як слушно зазначає В. О. Навроцький, діяння не може бути визнане малозначним безвідносно до конкретної кримінально-правової норми, у зв'язку з чим передумовою застосування ч. 2 ст. 11 КК України є кваліфікація посягання за формальними ознаками за певною статтею Особливої частини [1, с. 395]. Відповідно, діяння, яке не містить хоча б однієї ознаки складу злочину, не може визнаватись малозначним.

Так, якщо істотність матеріальної (майнової чи фізичної) шкоди визначена безпосередньо в кримінальному законі шляхом закріплення конкретного розміру шкоди, яка має бути завдана при вчиненні відповідного злочину, то недосягнення цього рівня шкоди свідчить про відсутність у дія особи кримінальної протиправності, а отже, навіть формально складу злочину, що унеможлиблює звернення до ч. 2 ст. 11 КК України. У цьому плані видається помилковою ілю-

страція малозначності на прикладі крадіжки, що іноді зустрічається на сторінках навчальної літератури.

2. *Малозначне діяння не становить суспільної небезпеки*, що означає мізерність або взагалі відсутність шкоди, яка завдається або може бути завдана в результаті вчинення такого діяння.

3. *Малозначність має бути як об'єктивною, так і суб'єктивною, тобто особа мала намір вчинити саме малозначне діяння*. Якщо ж існує невідповідність між фактично вчиненим малозначним діянням і умислом, спрямованим на заподіяння істотної шкоди, кримінальна відповідальність має наставати за замах на той злочин, який особа бажала вчинити.

Підхід, використаний у ч. 2 ст. 11 КК України, не виключає малозначності як закінчених, так і незакінчених діянь, кримінально караних за загальним правилом. У зв'язку із цим, складно погодитись із твердженням про те, що «... при малозначності діяння є завершеним, а при незакінченому злочині діяння є незавершеним...» [2, с. 98; 3, с. 155].

Жодні інші фактори, крім зазначених вище, впливати на кваліфікацію малозначних посягань не можуть. Тож посткримінальна поведінка особи, її позитивна характеристика, ступінь реалізації умислу, інші обставини, що впливають на пом'якшення покарання або, наприклад, утворюють підставу для звільнення від кримінальної відповідальності, не перетворюють злочин у малозначне діяння.

На жаль, аналіз судової практики засвідчує наявність істотних розбіжностей у розумінні кримінально-правового змісту малозначності діяння. Інколи суди в обґрунтування своїх рішень при його визначенні посилаються на такі обставини, як вчинення діяння внаслідок збігу тяжких особистих, сімейних чи інших обставин, добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди, примирення винного з потерпілим, втрата особою суспільної небезпечності на час розслідування злочину тощо. Своєю чергою, неправильне застосування кримінального закону призводить до неправильної кримінально-правової кваліфікації.

Системний аналіз законодавства України про кримінальну відповідальність свідчить, що малозначність (не дивлячись на оціночний характер цього поняття і на те, що в законодавстві не окреслено коло злочинів, які за певних умов можуть визнаватись малозначними діяннями) може констатуватись не щодо будь-якого діяння, передбаченого Особливою частиною КК. Так, за загальним правилом не викликає сумнівів, що вбивство або зґвалтування не можуть бути визнані малозначними діяннями (щонайменше через особливу значущість об'єктів кримінально-правової охорони, яким спричиняється шкода у випадках вчинення цих злочинів). Зрозуміло, що в деяких випадках об'єкт злочину не розглядається як самостійний або єдиний критерій віднесення діянь до малозначних.

Неможливість констатації малозначності діяння, як вже зазначалось, стосується і злочинів, конструкція складів яких передбачає конкретно визначений розмір спричиненої шкоди.

У контексті сказаного слід звернути увагу на недосконалість використаного в ч. 2 ст. 11 КК України звороту «істотна шкода», що здатне ускладнювати розуміння суті розглядової кримінально-правової норми. Окремі дослідники слушно звертають увагу на те, що істотна шкода використовується в деяких нормах Особливої частини КК України в іншому значенні. Зокрема, незаконне використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації кваліфікується за ч. 1 ст. 359 КК України, а якщо такі дії заподіяли істотну шкоду – за ч. 2 цієї статті. За такого підходу дії, передбачені ч. 1 ст. 359 КК України, формально можуть оцінюватись як малозначні, що, вочевидь, не відповідає меті законодавця. Подібні суперечності з ч. 2 ст. 11 КК мають і деякі інші статті Особливої частини КК України [4, с. 72; 5, с. 118–119].

Як видається, *de lege lata* поняття істотної шкоди, використане в ч. 2 ст. 11 КК України, повинно отримувати системне тлумачення з урахуванням специфіки законодавчого описання певного виду злочинної поведінки. Істотність

шкоди може знаходити своє чітке відбиття у визначенні об'єктивних ознак того чи іншого складу злочину. Типовий характер шкоди в таких випадках є фіксованим, і він не може оцінюватись на розсуд правозастосовця, що виключає звернення до кримінально-правової норми про малозначність.

Наприклад, для крадіжки мінімальна межа істотної шкоди визначається на рівні вартості викраденого майна, еквівалентної 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян (ч. 3 ст. 51 КУпАП). Законодавець у цьому разі для забезпечення однакового підходу в правозастосуванні використовує чіткий (формалізований) критерій розмежування кримінально караної та адміністративно караної поведінки.

Натомість для грабежу, ознаки якого визначені у ч. 1 ст. 186 КК України, розмір шкоди не є конкретизованим, тобто формально він не має мінімальних меж. Відповідно, істотність шкоди при вчиненні грабежу може визначатись з урахуванням ч. 2 ст. 11 КК України. Зрозуміло, однак, при вирішенні питання про віднесення конкретного випадку грабежу до числа малозначних діянь повинен братись до уваги не лише такий чинник, як вартість майна, яким заволоділа особа, а і інші обставини, включаючи спосіб посягання.

Удосконалений кримінальний закон міг би чітко розрізнити випадки, коли малозначність діяння за жодних обставин виключається, і випадки, за яких вона матиме місце. Для цього варто законодавчо встановити вичерпний перелік статей Особливої частини КК України, злочини передбачені якими можуть визнаватись малозначними діяннями. Серед іншого, тут могли б фігурувати такі склади злочинів, у яких суспільно небезпечні наслідки не отримують конкретної форми вираження у виді, наприклад, смерті особи чи майнової шкоди з визначенням її мінімальної межі.

1. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. / В. О. Навроцький. – 2-ге вид. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 512 с.

2. Маломуж С. І. Малозначність діяння в кримінальному судочинстві / С. І. Маломуж // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2015. – № 14. – Т. 2. – С. 96–99.

3. Маломуж С. І. Відмежування малозначності діяння від подібних понять / С. І. Маломуж // Право і суспільство. – 2015. – № 6 (ч. 3). – С. 153–157.

4. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посібник / П. П. Михайленко, В. В. Кузнецов, В. П. Михайленко, Ю. В. Опалинський; за ред. П. П. Михайленко. – К.: СПД Карпук С. В., 2006. – 440 с.

5. Фесенко Є. В. Злочини проти здоров'я населення та системи заходів з його охорони: монографія / Є. В. Фесенко. – К.: Атіка, 2004. – 280 с.

Пономаренко Юрій Анатолійович

(к.ю.н., доцент)

ПРО МІСЦЕ ПИТАНЬ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ В СИСТЕМІ КУРСУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

На міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законодавчій та правозастосовній діяльності», що відбулася 8–9 жовтня 2015 року у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого, професор В. О. Навроцький переконав учасників у тому, що в Україні немає шкіл кримінального права, виділених за географічною, предметною, персональною чи якоюсь іншою ознакою. А є лише дві школи, які він виділив за світоглядним, методологічним критерієм – пострадянська та проєвропейська. Поділяючи, в цілому, таке судження, разом з тим маємо констатувати, що трудами самого професора В. О. Навроцького та його численних учнів, які переважно мірою географічно зосереджені у Львові, у межах проєвропейської школи кримінального права, створено обширне за предметом учення – теорія кримінально-правової кваліфікації. Вона знайшла своє місце в системі науки кримінального права та суміжних з нею наук [1, с. 63–66], міцно укоренилася у вітчизняній та й зарубіжній кримінально-правовій науці, її методологічний інструментарій, понятійний